

DE
**ATTRIBVTIS
DIVINIS
IN GENERE
DISSERTATIO,**

*QVAM
PRO LOCO*

*IN
AMPLISSIMO PHILOSOPHORVM
ORDINE SVO TEMPORE
CONSEQVENDO*

*AD DIEM VIII. APRILIS
A. O. R. cIɔIɔ ccV.*

P. P.

**M. DANIEL FIDLERVS,
HOHNSTEINENSIS.**

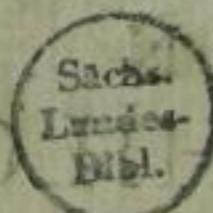
---

*LIPSIÆ,
LITERIS CHRISTIANI GOEZII.*

a. xxxiv. 16

Coll. diss. A
34, 16

ЭД
ОТРИДІЛІГРА
СТАНУД
ПЛАВИЗДІ
ОІТАТІДАЗІС
МАНД
ОООІ ОНІ

МУЮЩЕСТЬ
СОВЕТСКАЯ

BRUNNEN 0733 X 100

COINAGE OF ENGLAND

90

БИЯЛДИН ЗАЙМАД М

DE
ATTRIBVTIS DIVINIS
IN GENERE
DISSERTATIO.

I.

DE Attributis Diuinis dum commentarii instituo, id tempestive moneo, me de origine vocum non multum dicturum, neque copiose explanaturum esse, quae cognatarum alias vocum, *affectionis*, *perfectionis*, κατηγορεύεντα, ιδιώματα, proprii, proprietatis & reliquarum significatio sit ac natura: Eam potius rationem inibo, ut commonstrem, quo sensu *attributum* hic accipiatur.

II.

Tribus autem potissimum modis *attributum* apud Philosophos adhibetur I pro eo, quod alicui tribuitur per affirmationem, qua ratione *conditum esse* Angeli attributum est, propterea quod affirmatur, eum ab alio conditum factumque esse. Hoc sensu qui attributi voce utuntur, ii quoque conceptum entis, Spiritus, Substantiae, paternitatis, filiationis in Attributorum Diuinarum numerum referunt, hincque Attributa Dei in es-

A 2

sen-

fentialia & personalia distinguunt. II pro quolibet ut loquuntur, praedicato, seu adfirmetur subiecto convenire, seu negetur. III pro affectione propria ex subiecti natura emanante, quae significandi ratio huc pertinet, ac institutum proprius attingit.

III.

Duo proinde ad huius generis attributum requiruntur I, ut non ingrediatur, ceu Philosophi loquuntur, primum subiecti conceptum, hoc est, ne ipsam essentiam constituat, aut eius pars sit. II. Ut cum subiecto reciprocetur, & in ipso solo insit. Tradunt hoc Philosophorum scholae magno consensu, nec abhorret ab hac sententia Aristoteles, qui passim eius significacionem facit ac libro primo Topicorum aperte profitetur.

IV.

Sed & hac significatione usurpata attributi vox diverse accipitur. Vel enim ea denotatur, quod emanat ex essentia, & re ipsa ab ea distinctum est; vel indicatur id, quod exinde manat, atque adeo non ingreditur primum conceptum, siue reapse distinctum sit ab essentia, nec ne. Priori modo qui accipiunt, angustioribus paulo terminis rem circumscribunt, efficiuntque, ut *attributum* ne enti quidem, quatenus est ens, tribui queat. Imo vero si ista sententia firma ac stabilis consideret, futurum censem Vir Clarissimus Io. Christophorus Hundeshagen, Prof. quondam Ienensis, ut nullum fere in scientiis detur attributum, eo quod omnia pene attributa sola ratione a subiecto suo differant, e. g. in *Physicis mobilitas, quiescentia, locabilitas, corruptibilitas*. Efficitur igitur, dari attributa, quae reipsa a subiecto distin-

stincta non sint, cuius generis attributa Diuina maxime omnium esse, mox ostendemus.

V.

Eo quod vero, de quibus agimus, attributa, tanquam ex essentia emanantia concipiuntur, & inde a nonnullis *essentialia* appellantur, intelligitur, quod essentiam Diuinam velut nexu quodam attingant, ac sine ea cognosci recte ac explicari nequeant. Quod dum praecipio, non possum, quin moneam per *essentiale* hoc loco indicari *essentiale consecutuum*, hoc est, quod essentiam, quae praesto est, quomodo cunque sequitur, & exinde velut fluit, illi autem opponitur, quod essentiam constituit, atque hinc *constitutuum* appellatur.

VI.

Sunt ergo Attributa Diuina nihil aliud, quam conceptus (a) essentiae diuinae ex ipsa essentia pro nostro intelligendi modo emanantes. Nostra enim ratio non est apta ac idonea, ut uno intuitu Deum comprehenderet valeat, necesse itaque est, ut pro modulo suo perque gradus velut quosdam eo perueniat, ac duce quodam adiuuetur. Idcirco nonnihil in Deo considerat tanquam fundamentum, ac fontem attributorum inde deriuandorum; nonnihil contra, ut fluens quid & inde manans.

A 3

VII. II-

(a) Notandum, quanquam attributa diuina secundum nostrum intelligentiae modum considerentur, hanc tamen concipiendi rationem non omni fundamento destitui, id quod infra uberior explanabimus. Si verbis Metaphysicorum rem eloqui animus esset, distinguere possemus inter conceptus rationis ratiocinatae, & rationis ratiocinantis.

VII.

Illud, quod fundamenti rationem habere vides, primum intellectui nostro, attributa inde deducturo, offertur, unde a Philosophis *primus conceptus*, & alio nomine *Essentia* appellatur. Tria autem ad id, quod *essentiae Diuinae* nomine venit, requiri, accuratissimi Viri praecipiunt, I, ut primo in Deo concipiatur, II, ut per illud Deus ab omnibus rebus rite distinguitur, III, ut nostro concipiendi modo principium ac fons sit omnium attributorum, quae Deo per modum proprietatum tribuuntur.

VIII.

Cum ergo Intellectus noster aliquid in Deo cognouit, quod fontis reliquorum attributorum rationem induit, tum ulterius progreditur eoque adiutus proprietates seu attributa dedit, facile adeo promptaque opera, ut emanare velut videantur. Declarabimus hoc paulo uberiorius.

IX.

Accuratissimus sacrarum litterarum Doctor, Io. Guilelmus Baierus his verbis essentiam diuinam circumscribit: Deus est Spiritus independens. Existimat quippe, in Deo id primum omnium cognosci, quod sit Spiritus, isque (b) independens, hocque adeo modo a rebus aliis omnibus plenissime distinguui. Admittamus hanc sententiam, apparebit, attributa sua sponte inde sequi. Certe si Deus independens est, & a seipso, & in se omnia posita habet, est perfectissimus. Si perfe-

ctis-

(b) *Videtur hanc sententiam firmare locus Exod. III, 14. Sunt nonnulli inter doctos, qui de perfectionis conceptu existimant, esse independentiae conceptu priorem, adeoque hunc potius ex illo deriuandum esse.*

ctissimus , ergo omnipotens est & unus. Aequa facili negatio simplicitas deducitur, utpote qua Deus ab omni vera compositione liber est. Id enim si secus esset, partibus constaret, adeoque ex iis penderet. Eo vero, quod Spiritus est, efficitur intellectu ac voluntate gaudere, cumque sit independens perfectusque, sponte sequitur, perfectissimo modo intelligere ac velle, adeoque omniscium , sapientissimum , optimum , iustissimum , veracem esse. Sciens prudensque praetereo reliqua , utpote quorum rationes iam pridem Theologi ac Philosophi explicatas dederunt.

X.

Ex hactenus dictis prono nexu conficitur, attributa nec a Deo nec inter se re ipsa distincta esse, sed hoc tantum modo a nobis concipi, utpote quorum intelligendi vis tanta non est, ut uno eodemque conceptu Deum considerare ac intueri queamus. Et sane Dei essentiam ab attributis vere non differre, inde praeterea colligitur, quod essentia divina sit simplicissima (c) & ab omni vera compositione & admixtione libera , id quod secus foret, si attributa re ab essentia diuina distinguerentur.

XI. Huic

(c) *Simplicitas opponitur compositioni, non attributis.* Hinc non idoneam concludendi viam init Beamanus, quando ita argumentatus est. Qued est simplicissimum, illud est expers attributorum. Certe nexus hic firmus ac stabilis esse nequit. Non enim Attributa tollunt simplicitatem, sed compositio, adeoque tum demum vis infertur simplicitati , quando affirmatur, Deum, tanquam ens simplicissimum attributis vere ab essentia distinctis gaudere, adeoque vere compositum quid esse.

XI.

Huic argumento ideo inhaerere nolo, quod sciam, a multis copiose ac diligenter esse explanatum. Quae-
tro saltem ex illo, qui hoc in dubium vocat, ac attribu-
ta ab essentia re ipsa distinguit, an attributa perfectio-
num an imperfectionum loco habeat. Si in perfe-
ctionum numero habet, conficitur, essentiam diuinam
non esse omnibus numeris absolutam perfectamque,
quia perfectiones illas non continet, imo sic perficere-
tur ab illis, easque reciperet, & proinde potentia *passiva*
gauderet; Sin imperfectionibus annumeret, tum mul-
to minus Deus ens perfectissimum est, quandoquidem
ex imperfectionibus constat. Io. Andreas Quenstedius,
sacrarum Litterarum Professor quondam Vitembergae
clarissimus, aduersae partis sententiam inter alia hoc
modo conuellit: *Aut essent* (loquitur de attributis, quae
perperam nonnulli inter *accidentia* referunt) *entia crea-*
ta aut increata; si creata, ergo aliqua entia creata essent
ab aeterno; si non increata, sic in Deo daretur aliquid in-
creatum, praeter Deum, quorum utrumque absurdum (d).

XII.

Sed obiecerit forsan quis, hac ratione ipsam At-
tributorum differentiam ac discrimen tolli. Cum enim
attributa ab essentia re ipsa non differant, essentia vero
una sit ac simplex, ultro patere, unicum esse attribu-
tum, imo vero velle Dei, esse posse Dei, & con-
tra

(d) *Taceo ea causae praesidia, quae venerabilis quondam*
Claraeuallensium Abbas, Bernhardus Serm. 80. in Can-
ticum & Boethius lib. V. de Conf. Phil. ad hanc rem con-
ficiendam attulerunt.

tra (e). Ad quod ut recte respondeatur, monendum est, uniuscuiusque attributi conceptu duo comprehendendi, I, materiale, seu quod in casu, ut loquuntur, recto significat, id quod ipsa essentia Dei est. II, formale, hoc est illud, quod essentia diuina respicit, & cuius respectu varie nobis repraesentatur. Ut proinde attributa diuina materialiter sint eadem, hoc est, ut ut essentia diuina sibi semper sit similis, & proinde sibi perpetuo constet, res tamen & obiecta, circa quae versatur & quae respicit, diuersa sunt, & conceptus adeo inde formati tempestue distinguendi separandi que veniunt. Id quod eo spectat, ut intelligamus, attributa, quamuis quod ad rem attinet eadem sint, obiectis tamen ac formaliter distingui. Hinc apparet *τὸν velle Dei ac posse ex parte Dei non differre*, hoc est, unum cundemque Deum & velle & posse. Ast natūram ac indolem *τὸν velle ac posse si consideremus*, adeoque formalem, ut aiunt, rationem intueamur, continentur ibi nonnulla, quae impediunt, quo minus alterum de altero dici queat. Optime id declarat acutissimus Io. Musaeus, S. Theol. D. ac Professor quondam Iennensis in Praelectionibus, quibus Formulam Concordiae explicuit, p. 275: *De proprietatibus, inquiens, diuinae naturae accurate obseruandum est, quod quoad rem illae nec ab essentia sive natura diuina, nec inter se reali-*

B

ter

-
- (e) Vrgent hoc, quod posteriori loco attulimus, tum alii, tum in primis Adamus Goslavius, qui Bartholomeo Keckermano, Professori quondam Dantiscano id obiecit, cui proinde commode satisfieri potest, si formale a materiali rite sciunxeris. Eodem redit distinctio inter sensum identicum & formalem.

ter differant, sed sola ratione, siue nostro intelligendi modo. Quoad rem enim nihil est in Deo, quod non sit ipse Deus, & natura siue essentia diuina est ens plane simplissimum & omnis compositionis realis expers. Interim ob diuersa connotata essentia siue diuina natura diuersas sortitur denominationes, & diuersimode concipitur, v. g. natura diuina sumta cum connotatis omnibus rebus, quae vel productae sunt, vel produci adhuc possunt, concipitur per modum potentiae & dici solet Omnipotentia: ubi omnipotentia duo inuoluit: unum, ipsam essentiam Dei, quae denominatur potentia, & concipitur tanquam principium effectuum; alterum sunt obiecta, nempe omnes res possibles, a quibus essentia diuina sortitur denominationem omnipotentiae. Similiter aeternitas in Deo nihil aliud est, quam ipsa essentia Dei sumta cum connotata duratione absque fine, siue duratione infinita. Et paulo post ita commentatur: si rem ipsam species, ex parte Dei non aliud est omnipotentia, aliud bonitas, aliud iustitia &c. sed unum & idem, nempe essentia Dei; ob diuersa autem connotata externa ratio nostra modo concipit essentiam diuinam per rationem omnipotentiae, modo per rationem iustitiae, modo per rationem bonitatis. Eodem fere modo virtutum ratio comparata nonnullis videtur, utpote qui pronunciant, unicam (f) virtutem esse, sed ob diuersas, in quibus versatur, res modo iustitiam, modo temperantiam, modo fortitudinem &c. appellari. Io. Andreas Quenstedius, quem supra laudavi, petito ex naturali scientia exemplo hoc doctrinae caput illustrare conatus est.

XIII.

(f) Ita iam olim existimauit Menedemus Eretrius, a cuius sententia non discedit Socrates, quando in Protagora apud Platonem de virtute verba facit.

XIII.

Fugit distinctio superius allata doctissimum alias Virum, Adrianum Heereboordum, quando affirmauit, simplicitatem non esse formaliter negationem, cum sit attributum diuinum. Argumenti robur in eo collocauit, quod attributum idem sit cum essentia diuina, negatio vero cum essentia eadem esse non possit. At vero recte respondetur attributum simplicitatis duplíciter accipi I pro ipsa essentia diuina, adeoque materialiter II formaliter, & quatenus simul notat negationem omnis verae compositionis. Si ergo capere quis velit simplicitatem materialiter, utique neque negationis nomine venire neq; ab essentia re vera distingui potest. Enim uero aliter res comparata est, si formaliter accipiatur, seu quatenus essentia diuina omnis verae compositionis expers consideratur, qua ratione omnino aliquid a Deo remouetur, negaturque, essentiam diuinam aliquid vere cōpositum esse.

XIV.

Eodem modo cum actibus diuinis comparatum, qui si rem ipsam species distincti non sunt, quamuis, prout diuersas res externas respiciunt, diuerso modo & velut distincti actus nobis repraesententur. Bene ac instituto nostro accommodate Suarez in disp. Met. XXX.
idem est, inquiens, omnino actus secundum rem, qui sine ulla additione ad varia terminatur, & sic ratione distinguitur, & prout terminatur ad hoc ut aliqua res sit, dicitur amor ac volitio: prout vero terminatur ad non esse talis rei dicitur nolitio eius rei, & metaphorice odium non inimicitiae sed abominationis. Taceo Gregorii de

Valentia ac aliorum enodationes , quibus lucem huic rei accendere tonati sunt. Ideo vero actuum diuinorum mentionem inieci , quoniam confectum exploratumque est , formale attributorum diuinorum , esse saepe actum quendam. Hinc Georgius Mylius, Theologiae Doctor, & Ienensis Professor in explicat. August. Conf. p. 13. pronunciat: *Non tam essentia Dei his attributis (de affirmatiuis loquitur) exprimitur, quam potius notantur actiones & effecta, naturam ipsam consequentia.*

XV.

Non abeunt, ab hac , quam propugnandam suscepimus, sententia antiquiores Ecclesiae Doctores, utpote qui magno consensu pronunciant , esse attributa cum essentia eadem neque si rem ipsam spectes ab ea separatas seiunctasque rationes habere. Quorum sententias cur hoc loco prolixe indicemus non est, cum celeberrimus Vir, Stephanus Klozius (g) id diligenter ac studiose fecerit. Ea solummodo breuiter attingemus, quae Cyrillus, Praesul Alexandrinus, ac Io. Damascenus (h) laudato Klozio non memorati, nec non concilium Rhemense pronunciarunt. Ita vero Cyrillus: (i) τὸ δὲ θεῖον ἀπλῆν καὶ ασύνθετον κομιδὴ , πλατεῖ δὲ αὐτὸ

πατ-

(g) *Quondam sacrarum litterarum Prof. Rostockii, inde Holstiae, & Slesuici qua ad Danos spectat, Antistes supremus, in Theolog. Naturali, disp. V. pag. 280, f.*

(h) *Is a Suidz vocatur, ἀντὶ τοῦ ἐλκογιμώτατος θεοῦ δεύτερος τῶν κατ' αὐτὸν ἐν παιδείᾳ λαμψάνων.*

(i) *Dialogo I de Trinitate Tom. V. Operum edit. Parisiensis 1638. fol.*

παντέλμον ἐφ' ἑαυτῷ, δεηθὲν γέδενθ. Et alio loco: (k)
Ἄμα γὰρ νοῖται θεὸς καὶ σὺν αὐτῷ πάντα τὰ αὐτά, καὶ γέν
αὐ νοοῖτο, καὶ συμβεβηκός ἐπ' αὐτά. Et paucis interiectis:
γέδεν ἄρα νοοῖτο αὐ τοκότως ἐπὶ θεῷ τὸ συμβεβηκός αὐτῷ.
Damascenus (l) ita commentatur: 'Εφ' ἡμῖν Φρέγνησις
καὶ σοφία καὶ βλὴ ως ἔξις συμβαίνει καὶ διποχωρεῖ, καὶ μὲν ἐπὶ^τ
θεῷ. Ἐπὶ αὐτά γάρ γέδεν γίνεται καὶ απογίνεται. Αναλλοίωτος
γάρ εἴτε καὶ ἀτρεπτός, καὶ καὶ χρὴ συμβεβηκός ἐπ' αὐτῷ λέ-
γειν. Τὸ δὲ αγαθὸν ὁ θεὸς σύνδεσμον ἔχει τῇ γοτί.
Illustrans haec Iodocus Clichtoueus pronunciat, pro-
pter summam eius unitatem & simplicitatem nihil a
Deo reipsa discrepans designari, quando dicatur potens,
sapiens, bonus, unus, perfectus. Eo vero quod seculo
duodecimo Gilbertus Porretanus, Pictaviensis Praeful
accusabatur, ac si de attributis diuinis perperam existi-
maret, & ab essentia reipsa distincta statueret, coactum
est concilium Rhemense in eoque ita pronunciatum
est: *Credimus simpliciter naturam diuinitatis esse Deum,*
nec aliquo sensu catholico posse negari, quin diuinitas sit
Deus, & Deus diuinitas. *Si vero dicitur, sapientia sa-*
pientem, magnitudine magnum, aeternitate aeternum,
unitate unum, diuinitate Deum esse, & alia huiusmodi:
credamus non nisi ea sapientia, quae est ipse Deus, sa-
pientem esse; non nisi magnitudine, quae est ipse Deus;
magnum esse; non nisi ea unitate, quae ipse est, unum es-
se; non nisi ea diuinitate Deum, quae est ipse, id est se
ipso sapientem, magnum, aeternum, unum, Deum.
Imo vero ex aduersariorum numero nonnulli eo pro-
cesserunt, ut nostram sententiam adprobauerint, & non

B 3

ser

(k) Dialogo II. de Trinitate.

(l) De orthodoxa fide Lib. I, cap. XVIII.

secus ac nos de hoc doctrinae capite censuerint. En-
iedinus (m) certe ita pronunciat: *in Deo quicquid est, substantia est.* A quo non discedit (n) Christophorus Ostorodus: *Nihil est in Deo, inquiens, quod non sit ipse Deus.*

XVI.

Perduximus huc usque ad liquidum quomodo attributa diuina comparata sint, & confecimus, ab essen-
tia diuina re ipsa non distingui, sed solummodo nostro intelligendi modo. Quod eo spectat, ut intelligamus, in solo Deo & reciproce inesse. Expeditum hoc adeo & clarum est, ut ultro sequatur, ac sua se luce in primis tueatur. Imo euenit inde ut non dicamus solummodo, Deus est iustus, misericors, bonus, sed &, Deus est iustitia, misericordia, bonitas, & iustitia, misericordia, & bonitas est Deus. Evidem noui Iulium Caesarem Scaligerum C. V. aliam sententiam amplecti, & in ex-
ercitationibus ita pronunciare: *Non recte extorsit usus, ut sic loqueremur, Deus est ens, iustus, misericors, omnipotens, cum vocabula concreta compositionem realem inuoluant.* At vero tantum abest, ut ipsi assentiar, ut potius existimem subtilius, quam par est, ista perquisuisse.

XVII.

Tria praeterea ex superius dictis conficimus: I, conceptus hos essentiae diuinae esse inadaequatos. Apposite hanc in rem Suarez: *cum finitum, inquit,*

non

(m) *In Explic. Locor.*

(n) *In scripto contra Georgium Tradelium.*

*non capax sit infiniti & intellectus noster totam essen-
tiam uno conceptu haurire nequeat, propterea infinitam,
illam essentiam modo cum hac, modo cum illa perfectione
apprehendit, prout scilicet illi ansam praebet vel eximia,
aliqua in creaturis perfectio, vel aliqua insignis Dei opera-
tio, aut etiam notabilis aliqua, imperfectio, ideoque sim-
plicem illam essentiam dividit in plures conceptus, ean-
dem essentiam inadaequate repraesentantes. II. Hos
conceptus essentiae diuinae nihil, quod compositionem
relinqueret, superaddere. Constat hoc inde quia at-
tributa ab essentia diuina re ipsa non differunt, & pro-
inde solummodo a nobis tanquam inde emanantia &
essentiam perficiunt concipiuntur. III. Ex lumine
naturae cognosci posse, tot sapientum experimentis,
me tacente, loquentibus.*

XVIII.

Nunc de Attributorum diuinorum classibus dis-
serendum esset, at vero iustis causis inducti hanc suscep-
tis operis partem in alium locum ac tempus differimus.

I.

Ratio Theologiae non contradicit.

II.

Principia rationis etiam in controversiis Theo-
logicis usum locumque habent.

III.

III.

Prima mentis operatio commodius apprehensio simplex quam simplicium vocatur.

IV.

Inter pocula disputare licet.

V.

Non reiicienda est distinctio inter velle, nolle,
& non velle.

Coll. diss. A. 34 misc. 16